

סוג הבחינה: מבחן מתכונת

מבחן: מתכונת 1

מספר השאלון: 34271

שם התלמיד/ה: _____

אזרחות

שאלון 34271 (מסלול 70%)

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעהיים וחצי.
 - ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (2×9) – 18 נקודות
פרק שני – (2×11) – 22 נקודות
פרק שלישי – (2×16) – 32 נקודות
פרק רביעי – (2×14) – 28 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
 - ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
 - ד. הוראות מיוחדות: אין.
- יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (18 נקודות)

ענו על שני סעיפים מן השאלות 1–2 (לכל סעיף – 9 נקודות).
אפשר לבחור בסעיף אחד מכל שאלה או בשני סעיפים מאותה השאלה.

1. יום המנוחה של סמאח

(18 נקודות)

(ראו בנספח: יום המנוחה של סמאח)

א. – ציינו והציגו את החוק המבטא את אופייה היהודי של מדינת ישראל, שעליו התבססה סמאח בתביעתה.

– צטטו מן הקטע משפט שממנו לומדים כי חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

– הסבירו כיצד חוק זה בא לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

(9 נקודות)

ב. – ציינו והציגו את הזכות של סמאח שנפגעת, לטענתה.

– צטטו מן הקטע משפט שממנו לומדים כי זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

– הסבירו כיצד זכות זו באה לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

(9 נקודות)

2. רעידת האדמה בעמקים

(18 נקודות)

(ראו בנספח: רעידת האדמה בעמקים)

א. – ציינו והציגו את תפקיד הממשלה שבא לידי ביטוי בהחלטת הממשלה לאחר רעידת האדמה.

– צטטו מן הקטע משפט שממנו לומדים כי תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

– הסבירו כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

(9 נקודות)

ב. – ציינו והציגו את הזכות של בעלי הצימרים ובתי המלון שנפגעת, לטענתם.

– צטטו מן הקטע משפט שממנו לומדים כי זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

– הסבירו כיצד זכות זו באה לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

(9 נקודות)

פרק שני (22 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 3–7 (לכל שאלה – 11 נקודות).

3. החלק האופרטיבי של הכרזת העצמאות

(11 נקודות)

הציגו את עיקרי התוכן של החלק האופרטיבי (המעשי) של הכרזת העצמאות.

4. זכויות מתנגשות

(11 נקודות)

הציגו את המושג: זכויות מתנגשות, והציגו דוגמה אחת להתנגשות בין שתי זכויות.

5. הסמכות השיורית של הממשלה

(11 נקודות)

הציגו את תפקיד הממשלה: סמכות שיורית, והציגו מגבלה אחת על השימוש בסמכות זו.

6. פיקוח מוסדי ופיקוח חוץ-מוסדי

(11 נקודות)

הציגו שני הבדלים בין מנגנוני פיקוח וביקורת מוסדיים (פורמליים) ובין מנגנוני פיקוח וביקורת חוץ-מוסדיים (בלתי פורמליים) על השלטון.

7. קבוצה אתנית ולאום

(11 נקודות)

הציגו נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין קבוצה אתנית ובין לאום.

פרק שלישי (32 נקודות)

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על שתיים מן השאלות 8–10 (לכל שאלה – 16 נקודות).
שימו לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) ענו על פי מה שלמדתם, ולא על פי הקטע.
בחלק השני של השאלה ענו על פי הקטע.

8. עריצות הרוב

(16 נקודות)

(ראו בנספח: הגינה של שכונת הגפן)

- הציגו את המושג: עריצות הרוב.
- צטטו מן הקטע משפט (אחד או יותר) המתייחס למושג זה.
- הסבירו כיצד מושג זה בא לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

9. חופש ההפגנה והמחאה

(16 נקודות)

(ראו בנספח: הגינה של שכונת הגפן)

- הציגו את הזכות הפוליטית: חופש ההפגנה והמחאה.
- צטטו מן הקטע משפט (אחד או יותר) המתייחס לזכות זו.
- הסבירו כיצד זכות זו באה לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

10. ביקורת שיפוטית

(16 נקודות)

(ראו בנספח: הגינה של שכונת הגפן)

- הציגו את המושג: ביקורת שיפוטית.
- צטטו מן הקטע משפט (אחד או יותר) המתייחס למושג זה.
- הסבירו כיצד מושג זה בא לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

פרק רביעי (28 נקודות)

בפרק זה יש לענות על שתי שאלות:

- אחת מן השאלות 11–13, ועל אחת מן השאלות 14–15 (לכל שאלה – 14 נקודות).
ענו על אחת מן השאלות 11–13 (14 נקודות).
ענו על אחת מן השאלות 14–15 (14 נקודות).

11. ההוראה בבית המעצר

(14 נקודות)

(ראו בנספח: ההוראה בבית המעצר)

- ציינו והציגו את סוג הפקודה שבא לידי ביטוי בהוראה של מפקד המשמרת.
- צטטו מן הקטע משפט שממנו לומדים כי סוג פקודה זה בא לידי ביטוי בקטע.
- הסבירו כיצד סוג פקודה זה בא לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

12. ביטול הפיקוח על מחירי המזון

(14 נקודות)

(ראו בנספח: ביטול הפיקוח על מחירי המזון)

- ציינו והציגו את הגישה הכלכלית-חברתית שבאה לידי ביטוי בתוכנית של שר הכלכלה.
- צטטו מן הקטע משפט שממנו לומדים כי גישה כלכלית-חברתית זו באה לידי ביטוי בקטע.
- הסבירו כיצד גישה כלכלית-חברתית זו באה לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

13. נציג העדה בוועדות המועצה

(14 נקודות)

(ראו בנספח: נציג העדה בוועדות המועצה)

- ציינו והציגו את סוג הזכויות שמתממש באמצעות ההחלטה של מליאת המועצה.
- צטטו מן הקטע משפט שממנו לומדים כי סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.
- הסבירו כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

14. מכסת עובדים עם מוגבלות

(14 נקודות)

(ראו בנספח: מכסת עובדים עם מוגבלות)

יש התומכים בהצעת החוק ויש המתנגדים לה.
הביעו את עמדתכם בעניין זה. הציגו שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתכם ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת.
בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

- א. טענה – הציגו את עמדתכם באופן ברור.
- ב. הנמקת עמדתכם – הציגו נימוק לעמדתכם, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.
- ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הציגו נימוק לעמדה המנוגדת, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

15. חובת הצבעה בבחירות

(14 נקודות)

(ראו בנספח: חובת הצבעה בבחירות)

יש התומכים בהנהגת חובת הצבעה בבחירות לכנסת ויש המתנגדים לכך.
הביעו את עמדתכם בעניין זה. הציגו שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתכם ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת.
בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

- א. טענה – הציגו את עמדתכם באופן ברור.
- ב. הנמקת עמדתכם – הציגו נימוק לעמדתכם, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.
- ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הציגו נימוק לעמדה המנוגדת, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

נספח – הקטעים

יום המנוחה של סמאח

סמאח, אזרחית ישראלית מוסלמית, עובדת זה שלוש שנים במפעל לייצור מזון בעיר בצפון הארץ. כשהתקבלה לעבודה הודיעה למעסיק כי יום המנוחה השבועית שלה הוא יום שישי, ומאז היא נוהגת לבלות אותו עם משפחתה ולהשתתף בתפילת יום השישי במסגד הסמוך לביתה.

לפני כחודשיים, בשל ריבוי ההזמנות, החליט מנהל המפעל לקבוע לכל העובדים משמרת חובה בימי שישי, ולתת לכולם יום מנוחה ביום השבת. סמאח ביקשה להמשיך לנוח ביום שישי, אך המנהל דחה את בקשתה והודיע לה כי עובד שלא יגיע למשמרת יפוטל.

סמאח הגישה תביעה לבית הדין האזורי לעבודה. בכתב התביעה נטען: "החוק בישראל קובע כי עובד יהודי זכאי למנוחה שבועית ביום השבת, ואילו עובד שאינו יהודי זכאי לנוח ביום השבת, ביום הראשון או ביום השישי, לפי היום המקובל עליו כיום מנוחתו". עוד נטען בתביעה: "ההחלטה של המפעל מונעת ממני להתפלל במסגד ביום השישי ולקיים את מנהגי דתי כפי שאני מאמינה שראוי לקיים אותם".

רעידת האדמה בעמקים

לפני כחודש פגעה רעידת אדמה חזקה ביישובים רבים באזור העמקים בצפון הארץ. אלפי בתים נפגעו, ועשרות אלפי תושבים נאלצו לעזוב את בתיהם בתוך שעות ספורות.

יומיים לאחר הרעידה התכנסה הממשלה לישיבה מיוחדת. מכוח מצב החירום שהכריזה עליו הכנסת, התקינה הממשלה תקנות מיוחדות, שתוקפן לשלושה חודשים והן גוברות על הוראות החוקים הרגילים. לפי התקנות, משרד הפנים רשאי להשתמש בדירות נופש ובחדרי מלון שאינם מאוכלסים באזור הצפון לשם שיכון המפונים, גם בלי הסכמת בעליהם. בתמורה ישולמו לבעלים דמי שימוש בסכום שתקבע המדינה. בהודעה שפרסמה הממשלה נאמר: "מדובר באסון אזרחי חמור. עלינו לדאוג מיד לקורת גג לעשרות אלפי אזרחים ולספק להם מזון ושירותים חיוניים, ואין זמן להמתין להליך חקיקה רגיל בכנסת".

קבוצה של בעלי צימרים ובתי מלון באזור הגישה עתירה לבג"ץ נגד התקנות. בעתירה נכתב: "הדירות ובתי המלון הם רכושנו, שבנינו בעשר אצבעותינו. המדינה לוקחת אותם לשימוש בלי לשאול אותנו, ודמי השימוש שקבעה נמוכים בהרבה מן הסכום שהיינו מקבלים מאורחים".

הגינה של שכונת הגפן

שכונת הגפן היא אחת השכונות הוותיקות בעיר קריית שקדים. גרות בה כ-300 משפחות, ורבים מתושביה קשישים. במרכז השכונה נמצאת גינה קהילתית, שהתושבים נטעו במו ידיהם לפני כעשרים שנה. זהו השטח הירוק היחיד שאפשר להגיע אליו ברגל מבתי השכונה, ובו נפגשים התושבים, משחקים הילדים ונערכים אירועי השכונה.

בשנה שעברה החליטה מועצת העירייה, ברוב של 11 חברים נגד 4, להפוך את הגינה לחניון בתשלום, שישרת את מרכז הקניות החדש שנבנה בסמוך. ראש העירייה הסביר: "המועצה נבחרה בידי רוב תושבי העיר, והיא מוסמכת להחליט. מי שאינו מרוצה מן ההחלטה מוזמן להצביע אחרת בבחירות הבאות".

תושבי השכונה לא השלימו עם ההחלטה. במשך חודשים הם התייצבו מדי שבוע מול בניין העירייה, נשאו שלטים, קראו סיסמאות והחתימו אלפי תושבים על עצומה נגד הקמת החניון. כשביקשה העירייה מן המשטרה להרחיק את המפגינים מן הכניסה לבניין, השיבה המשטרה כי ההפגנה מתקיימת באישור, בדרכי שלום ובלי לחסום את הדרך, ולכן אין סיבה להגביל אותה.

לבסוף עתרו התושבים לבית המשפט לעניינים מנהליים. בעתירה נטען כי המועצה קיבלה את ההחלטה בלי לשמוע את עמדת התושבים, ובלי לבחון חלופה פשוטה: מגרש ריק בבעלות העירייה, הנמצא במרחק 300 מטרים בלבד מן הגינה.

השופטת קיבלה את העתירה. בפסק הדין כתבה: "אין זה מתפקידו של בית המשפט להחליף את שיקול דעתה של מועצת העירייה ולהחליט במקומה היכן ייבנה חניון. עם זאת, תפקידו של בית המשפט לבחון אם החלטה של רשות שלטונית התקבלה כדין, בסמכות ובסבירות. החלטה שהתקבלה בלי לשמוע את מי שעתיד להיפגע ממנה, ובלי לשקול חלופה סבירה, אינה יכולה לעמוד". לפיכך ביטלה השופטת את ההחלטה, והורתה למועצה לדון בעניין מחדש לאחר שתשמע את התושבים.

בהמשך פסק הדין הוסיפה השופטת: "הכרעת הרוב היא לב ליבה של הדמוקרטיה, אך היא אינה סוף פסוק. הרוב רשאי להחליט היכן תעבור דרך והיכן ייבנה חניון, אך אין הוא רשאי לנצל את כוחו כדי לשלול מקבוצה קטנה וחלשה את מה שחיוני לחייה, בלי שאיש יקשיב לה. רוב הנוהג כך הופך את ההכרעה הדמוקרטית לכלי של כפייה".

לסיום ציינה השופטת לשבח את דרכם של התושבים: "התושבים יצאו להפגין שבוע אחר שבוע, אך עשו זאת בדרכי שלום, באישור המשטרה ובלי לפגוע באיש. הם השמיעו את קולם ברבים, הביעו את מחאתם נגד החלטת נבחרת הציבור וניסו לשכנע אותם לשנות את דעתם. זו זכותם, וזה כוחה של חברה דמוקרטית".

ההוראה בבית המעצר

בבית מעצר באחת הערים בארץ קילל עציר את הסוהרים במהלך ספירת הערב. מפקד המשמרת זעם, והורה לסוהר הצעיר דני להכניס את העציר לתא בידוד, לנתק בתא את החימום בלילה חורפי קר, ולא לתת לעציר מים ומזון עד הבוקר, "כדי שילמד לקח".

דני סירב לבצע את ההוראה. הוא אמר למפקד: "גם עציר הוא בן אדם. אני לא מוכן להשאיר אותו לקפוא בלי מים ובלי אוכל. זו הוראה שכל אחד מבין שאסור לבצע, ואם אבצע אותה, לא אוכל לטעון אחר כך שרק מילאתי פקודה".

בבוקר שלמחרת דיווח דני על המקרה לקצין הממונה, ונגד מפקד המשמרת נפתחה חקירה.

ביטול הפיקוח על מחירי המזון

באחת המדינות במרכז אירופה פיקחה הממשלה במשך עשרות שנים על המחירים של מוצרי מזון בסיסיים, כמו לחם, חלב וביצים, ותמכה ביצרנים שלהם בסובסידיות. לאחרונה הודיע שר הכלכלה החדש כי הממשלה תבטל את הפיקוח על המחירים ואת הסובסידיות, ותסגור את הרשות הממשלתית שקבעה את המחירים. בראיון לטלוויזיה אמר השר: "לא פקיד ממשלתי צריך לקבוע כמה עולה כיכר לחם, אלא השוק. כשהמדינה מפסיקה להתערב, יצרנים חדשים נכנסים לשוק, התחרות ביניהם גוברת והמחירים יורדים". עוד אמר: "תפקידה של המדינה הוא לשמור על החוק ועל הסדר הציבורי, ולא לנהל את המכולת. כל אדם אחראי לפרנסתו ולבחירות שלו, ואין סיבה שהמדינה תממן ממסי כל האזרחים את המוצרים של יצרנים מסוימים".

נציג העדה בוועדות המועצה

המועצה האזורית גבעות הזית שבצפון הארץ כוללת שנים-עשר יישובים. בשלושה מהם חיים בני עדה דתית של מיעוט, שהם כרבע מתושבי המועצה, ומסורתם, חגיהם ומנהגיהם שונים מאלה של רוב התושבים. בשנים האחרונות התלוננו ראשי העדה כי ההחלטות על תוכניות התרבות, על האירועים הקהילתיים ועל שמות המבנים הציבוריים ביישוביהם מתקבלות בלי שאיש מבני העדה משתתף בדיונים, ולכן אינן מתחשבות במסורת שלהם. לאחרונה החליטה מליאת המועצה כי בוועדת החינוך ובוועדת התרבות של המועצה יכהן דרך קבע נציג של העדה, שייבחר בידי מוסדות העדה עצמם. עוד הוחלט כי המועצה תממן בכל שנה אירועי תרבות לציון חגי העדה, ונציג העדה יתכנן אותם יחד עם ראשי היישובים. ראש המועצה אמר: "מעתה יהיה לבני העדה קול קבוע בכל דיון שנוגע לחייהם כקהילה, והם יוכלו לדאוג לכך שהמורשת והמנהגים שלהם יישמרו ויועברו לדור הבא".

מכסת עובדים עם מוגבלות

באחת ממדינות צפון אירופה הוגשה לפרלמנט הצעת חוק, שלפיה כל חברה פרטית המעסיקה יותר מ-100 עובדים תחויב להקצות לפחות 5% ממשורותיה לאנשים עם מוגבלות. חברה שלא תעמוד ביעד זה תשלם קנס שנת.

חובת הצבעה בבחירות

בכמה מדינות בעולם, למשל באוסטרליה, ההצבעה בבחירות היא חובה, ואזרח שאינו מצביע בלי סיבה מוצדקת עלול לשלם קנס. יש המציעים להנהיג חובת הצבעה גם בבחירות לכנסת, כך שכל אזרח בעל זכות בחירה יהיה חייב להצביע, ומי שלא יצביע בלי סיבה מוצדקת ישלם קנס.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics